

नेपाल, गण्डकी प्रदेश, तनहुँ, व्यास नगरपालिका

स्थानीय राजपत्र

खण्ड २, संख्या: ७, फागुन १ गते, २०७५ साल

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा १०२ को उपदफा (१) बमोजिम व्यास नगरपालिकाको नगर सभाले बनाएको तल लेखिए बमोजिमको ऐन सर्वसाधारणको जानकारीका लागि प्रशासन गरिएको छ।

भाग १

सभाबाट पारित मिति: २०७५।१०।२९

व्यास नगर शिक्षा ऐन २०७५

प्रस्तावना:

शिक्षालाई वैज्ञानिक, प्राविधिक, व्यावसायिक, सीपमूलक, रोजगारमूलक एवं जनमुखी बनाउँदै सक्षम, प्रतिस्पर्धी, नैतिक एवं राष्ट्रिय हितप्रति समर्पित लोकतन्त्रमा आधारित समाजवाद उन्मुख जनशक्ति तयार गर्न, शिक्षा क्षेत्रमा राज्यको लगानी अभिवृद्धि गर्दै शिक्षामा भएको निजी क्षेत्रको लगानीलाई नियमन र व्यवस्थापन गरी सेवामूलक बनाउन, नागरिकको व्यक्तित्व विकासका लागि सामुदायिक सूचना केन्द्र र पुस्तकालयको स्थापना र प्रवर्द्धन गरी बालबालिकाहरुको लागि उच्च गुणस्तरको सिकाइ अवसर वृद्धि गर्न बाञ्छनीय भएकोले नेपालको संविधान २०७२ को धारा २१४ र २२१, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को दफा ११ को उपदफा (१) र (२) को (ज) तथा दफा १०२ को उपदफा (१) बमोजिम व्यास नगरपालिकाको नगर सभाले यो नगर शिक्षा ऐन स्वीकृत गरेको छ।

परिच्छेद -१

प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम, विस्तार र प्रारम्भ :

- (क) यस ऐनको नाम “व्यास नगर शिक्षा ऐन २०७५” रहेको छ।
(ख) यो ऐन व्यास नगरपालिका क्षेत्रभित्र लागू हुनेछ।
(ग) यो ऐन व्यास नगरपालिकाको राजपत्रमा प्रकाशित भएको मिति देखि लागू हुनेछ।

२. परिभाषा :

विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा :

- (क) “प्रारम्भिक बाल शिक्षा” भन्नाले चार वर्ष उमेर पुरा भएका बालबालिकालाई दिइने एक वर्षको पूर्वप्राथमिक शिक्षा सम्झनुपर्छ।
(ख) “प्राथमिक शिक्षा” भन्नाले कक्षा एकदेखि कक्षा पाँचसम्म दिइने शिक्षा सम्झनु पर्छ।
(ग) “आधारभूत शिक्षा” भन्नाले प्रारम्भिक बाल शिक्षादेखि कक्षा आठसम्म दिइने शिक्षा सम्झनुपर्छ।
(घ) “माध्यमिक शिक्षा” भन्नाले कक्षा नौ देखि कक्षा बाह्रसम्म दिइने शिक्षा सम्झनुपर्छ।
(ङ) “विद्यालय शिक्षा” भन्नाले आधारभूत र माध्यमिक दुवै तहको शिक्षा सम्झनुपर्छ।
(च) “प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा” भन्नाले कक्षा नौदेखि कक्षा बाह्रसम्म अध्यापन गराइने प्राविधिक ज्ञान, सीप तथा प्रविधियुक्त शिक्षालाई सम्झनुपर्छ।

- (छ) “सामुदायिक विद्यालय” भन्नाले समुदायको पहलमा स्थापना गरिएको नाफा नकमाउने प्रकृतिको नेपाल सरकार र व्यास न.पा बाट नियमित रूपमा अनुदान पाउने गरी अनुमति वा स्वीकृति प्राप्त विद्यालय सम्झनुपर्छ ।
- (ज) “संस्थागत विद्यालय” भन्नाले निजी लगानीमा स्थापना गरिएका नियमित रूपमा अनुदान नपाउने गरी अनुमति वा स्वीकृति प्राप्त विद्यालय सम्झनुपर्छ ।
- (झ) “धार्मिक विद्यालय” भन्नाले परम्परागत रूपमा चलिआएका गोन्पा, गुरुकुल, मदरसा जस्ता धार्मिक प्रकृतिका विद्यालयलाई सम्झनुपर्छ ।
- (ञ) “आवासीय विद्यालय” भन्नाले नेपाल सरकार वा नगरपालिकाबाट आवासीय विद्यालयको रूपमा अनुमति वा स्वीकृति प्राप्त विद्यालयलाई जनाउँछ ।
- (ट) “शैक्षिक गुठी” भन्नाले विद्यालय सञ्चालन गर्नको लागि कुनै व्यक्ति, समुह वा संस्थाले नाफा नलिने उद्देश्यले स्थापना गरिएको सार्वजनिक वा निजी गुठी सम्झनु पर्छ ।
- (ठ) “समुदायद्वारा सञ्चालित विद्यालय” भन्नाले व्यास नगरपालिका वा विद्यालय व्यवस्थापन समितिले व्यवस्थापन जिम्मा लिएको सामुदायिक विद्यालय सम्झनुपर्छ ।
- (ड) “विशेष शिक्षा” भन्नाले दृष्टिविहिन, बहिरा, अटिज्म, बौद्धिक अपाङ्गता, सुस्तश्रवण वा अति अशक्त शारीरिक अपाङ्गता भएका बालबालिकालाई छुट्टै समूहमा राखी दिइने शिक्षा सम्झनुपर्छ ।
- (ढ) “समावेशी शिक्षा” भन्नाले देहायको शिक्षा सम्झनु पर्छ:
- (१) दृष्टिविहिन, न्यून दृष्टियुक्त बहिरा, सुस्त श्रवण, अटिज्म बौद्धिक, शारीरिक वा अन्य अपाङ्गता भएका बालबालिकालाई नियमित शैक्षिक पद्धतिको अधिनमा रहि दिइने शिक्षा ।
- (२) सामाजिक, आर्थिक वा भौगोलिक कारणले पछाडि परेका वा पारिएका व्यक्तिलाई विभेदरहित वातावरणमा दिइने शिक्षा ।
- (ण) “शिक्षक” भन्नाले विद्यालयको अध्यापक सम्झनुपर्छ र सो शब्दले प्रधानाध्यापक समेतलाई जनाउँछ ।
- (त) “कर्मचारी” भन्नाले सामुदायिक विद्यालयमा कार्यरत शिक्षक बाहेकका अन्य कर्मचारी सम्झनुपर्छ ।
- (थ) “अनुमति” भन्नाले नेपाल सरकार वा नगरपालिकाले स्थायी स्वीकृति प्रदान गरिनसकेको कुनै तोकिएको ठाउँ वा क्षेत्रमा विद्यालय खोल्न वा कक्षा थप गर्न दिएको अस्थायी स्वीकृतिलाई जनाउँछ ।
- (द) “स्वीकृति” भन्नाले तोकिए बमोजिमको शर्त पूरा गरेको विद्यालयलाई नेपाल सरकार वा नगरपालिकाले दिएको स्थायी स्वीकृतिलाई जनाउँछ ।
- (ध) “नगरपालिका” भन्नाले व्यास नगरपालिका सम्झनुपर्छ ।
- (न) “नगर सभा” भन्नाले व्यास नगरपालिकाको नगर सभालाई सम्झनुपर्छ ।
- (प) “कार्यपालिका” भन्नाले व्यास नगरपालिका कार्यपालिकालाई सम्झनुपर्छ ।
- (फ) “प्रमुख” भन्नाले व्यास नगरपालिकाको नगर प्रमुखलाई सम्झनुपर्छ ।
- (ब) “प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत” भन्नाले नगरपालिकाको प्रशासकीय प्रमुखको रूपमा काम गर्न तोकिएको अधिकारी सम्झनुपर्दछ ।
- (भ) “नगर शिक्षा अधिकारी” भन्नाले नगरपालिकाको शिक्षा विभाग वा महाशाखा वा शाखाको प्रमुख सम्झनुपर्दछ ।
- (म) “स्थायी आवासीय अनुमति” भन्नाले विदेशी मुलुकले कुनै शर्त तोक्यो वा सो मुलुकमा स्थायी रूपमा बसोबास गर्न पाउने गरी नेपाली नागरिकलाई उपलब्ध गराएको डाइभर्सिटी इमिग्रेन्ट भिसा (डि.भी.), परमानेन्ट रेजिडेन्ट भिसा पी.आर.) वा ग्रीन कार्ड सम्झनु पर्छ र सो शब्दले नेपाली नागरिकलाई विदेशमा स्थायी रूपमा बसोबास गर्न दिइएको जुनसुकै नामको स्थायी आवासीय अनुमति समेतलाई जनाउँछ ।
- (य) “पुस्तकालय” भन्नाले नेपाल सरकार वा नगरपालिकाबाट अनुमति लिई सञ्चालन भएको विभिन्न पुस्तकहरू संग्रह गरी अध्ययन गर्न उपयुक्त हुने गरी निर्माण गरिएको संस्था जनाउँछ ।
- (र) “शैक्षिक परामर्श केन्द्र” भन्नाले शैक्षिक परामर्श प्रदान गर्ने उद्देश्यले नेपाल सरकार वा नगरपालिकाबाट अनुमति वा स्वीकृति प्राप्त संस्थालाई जनाउँछ ।
- (ल) “संघिय शिक्षा ऐन” भन्नाले संघीय संसदले बनाएको शिक्षा ऐन सम्झनुपर्दछ ।
- (व) “प्रादेशिक शिक्षा ऐन” भन्नाले गण्डकी प्रदेश संसदले बनाएको शिक्षा ऐन सम्झनुपर्दछ ।
- (श) “शिक्षा समिति” भन्नाले नगर शिक्षा समितिलाई सम्झनुपर्छ ।
- (ष) “शिक्षा शाखा” भन्नाले नगरपालिकाको शिक्षा विभाग वा महाशाखा वा शाखा सम्झनुपर्दछ ।
- (स) “सुपरीवेक्षक” भन्नाले विद्यालय निरीक्षण गर्न तोकिएको विद्यालय निरीक्षक वा नगरपालिकाले विद्यालय सुपरिवेक्षणका लागि तोकिएको श्रोतव्यक्ति समेतलाई सम्झनुपर्छ ।
- (ह) “वडा शिक्षा समिति” भन्नाले दफा ११ बमोजिम गठन भएको समितिलाई सम्झनुपर्दछ ।

- (क्ष) “टोल शिक्षा समिति” भन्नाले शैक्षिक सुधारका लागि टोलस्तरमा गठन भएको स्थानीय शिक्षा समिति सम्भन्नुपर्दछ ।
- (त्र) “अभिभावक” भन्नाले विद्यालयमा अध्ययनरत विद्यार्थीको बाबु, आमा, बाजे, बजै वा त्यस्ता अभिभावक नभएमा विद्यालयमा अध्ययनरत बालबालिकालाई संरक्षण गर्ने व्यक्तिहरू मध्येबाट विद्यालयको अभिलेखमा जनिएको व्यक्तिलाई जनाउँछ ।
- (ज्ञ) “कोष” भन्नाले दफा ३२ बमोजिम खडा गरिएको नगर शिक्षा कोषलाई सम्भन्नुपर्छ ।

परिच्छेद २

शिक्षाको प्रकार, माध्यम, विद्यालयको वर्गीकरण, अनुमति, स्वीकृति, समायोजन र नियमन

३. माध्यमिक शिक्षाको प्रकार:
माध्यमिक शिक्षाको प्रकार देहाय बमोजिम हुनेछ :
(क) साधारण माध्यमिक शिक्षा,
(ख) संस्कृत माध्यमिक शिक्षा,
(ग) प्राविधिक तथा व्यावसायिक माध्यमिक शिक्षा ।
४. शिक्षाको माध्यम:
(१) विद्यालयमा शिक्षाको माध्यम नेपाली भाषा, अंग्रेजी भाषा वा दुवै भाषा हुनेछ ।
(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि देहायको अवस्थामा विद्यालयमा शिक्षाको माध्यम देहाय बमोजिम हुन सक्नेछ:
(क) आधारभूत तह (कक्षा १ देखि ५) सम्म मातृभाषामा शिक्षा दिन सकिनेछ ।
(ख) भाषा विषयमा अध्ययन गराउँदा शिक्षाको माध्यम सोही भाषा हुनेछ ।
५. विशेष शिक्षा, समावेशी शिक्षा, अनौपचारिक शिक्षा, निरन्तर शिक्षा, दूर शिक्षा तथा खुला शिक्षा सञ्चालन सम्बन्धी व्यवस्था: नगरपालिकाले आवश्यक पूर्वाधारको व्यवस्था गरी विशेष शिक्षा, समावेशी शिक्षा, अनौपचारिक शिक्षा, निरन्तर शिक्षा, दूर शिक्षा तथा खुला शिक्षा सञ्चालन गर्न आवश्यक व्यवस्था गर्न सक्नेछ ।
६. विद्यालयको वर्गीकरण: विद्यालयलाई देहाय बमोजिम वर्गीकरण गरिनेछ ।
(क) सामुदायिक विद्यालय,
(ख) संस्थागत विद्यालय,
(ग) शैक्षिक गुठी,
(घ) सहकारी विद्यालय ।
७. विद्यालय सञ्चालन गर्न अनुमति लिनुपर्ने:
(१) कुनै नेपाली नागरिक वा समुदायले सामुदायिक विद्यालय वा संस्थागत विद्यालय वा शैक्षिक गुठी वा सहकारी विद्यालय खोल्न चाहेमा तोकिएको विवरण खुलाई वडा समितिको सिफारिस सहित शैक्षिक सत्र सुरु हुनुभन्दा तीन महिना अगावै नगर शिक्षा अधिकारी समक्ष अनुमतिको लागि निवेदन दिनु पर्नेछ ।
(२) उपदफा (१) बमोजिम निवेदन परेमा सो निवेदन उपर शिक्षा शाखाबाट आवश्यक जाँचबुझ गर्दा विद्यालय खोल्न अनुमति दिन मनासिब देखिएमा तोकिएको शर्त बन्देज पालना गर्ने गरी शिक्षा समितिको सिफारिसमा नगर शिक्षा अधिकारीले शैक्षिक सत्र सुरु हुनुभन्दा अगावै अनुमति दिन सक्नेछ ।
(३) यो दफा प्रारम्भ हुँदाका बखत कम्पनीको रूपमा सञ्चालनमा रहेका विद्यालयहरूले कम्पनी खारेज गरी शैक्षिक गुठी अन्तर्गत विद्यालय सञ्चालन गर्न चाहेमा शैक्षिक सत्र शुरु हुनु भन्दा तीस दिन अगावै नगर प्रमुख समक्ष निवेदन दिन सक्नेछ ।
(४) उपदफा (३) बमोजिम पेश भएको निवेदन उपर शिक्षा शाखाले आवश्यक जाँचबुझ गर्नेछ र जाँचबुझ गर्दा निवेदन दिने विद्यालयको माग मनासिब देखिएमा माग बमोजिम विद्यालय सञ्चालन गर्न शिक्षा समितिको सिफारिसमा नगर प्रमुखले पुनः अनुमति वा स्वीकृति दिन सक्नेछ ।
(५) उपदफा (२), (३) र (४) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि देहायका विद्यालयलाई शैक्षिक गुठीको रूपमा सञ्चालन गर्न अनुमति वा स्वीकृति दिइनेछैन:
(क) सरकारी वा सार्वजनिक भवनमा सञ्चालन भएका विद्यालय
(ख) सरकारी वा सार्वजनिक जग्गामा भवन बनाई सञ्चालन भएका विद्यालय,
(ग) कुनै व्यक्ति वा संस्थाले विद्यालयको नाममा भवन वा जग्गा दानदातव्य दिएकोमा सो भवनमा वा त्यस्तो जग्गामा भवन बनाई सञ्चालन भएको विद्यालय ।
(६) यस ऐन वा अन्य प्रचलित कानूनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि शैक्षिक गुठी अन्तर्गत विद्यालय सञ्चालन गर्दा देहाय बमोजिम गर्नुपर्नेछ :
(क) शैक्षिक गुठी सञ्चालन गर्ने गुठी सञ्चालक(ट्रष्टी) सङ्गठित संस्थाको रूपमा हुनुपर्ने,

- (ख) शैक्षिक गुठी सञ्चालन गर्दा ट्रष्टीमा सार्वजनिक गुठी भए कम्तीमा पाँच र निजी गुठी भए कम्तीमा तीनजना गुठीयार हुनुपर्ने,
- (ग) शैक्षिक गुठीको आय व्ययको लेखा तोकिएको ढाँचामा खडा गरी मान्यता प्राप्त लेखापरीक्षकबाट लेखापरीक्षण गराउनु पर्ने,
- (घ) शैक्षिक गुठीमा तत्काल कायम रहेका ट्रष्टीले आफ्नो जीवनकालमै वा शेषपछि गुठीयारको रूपमा काम गर्ने आफ्नो उत्तराधिकारी तोक्न सक्ने छ । तर सार्वजनिक शैक्षिक गुठीको हकमा त्यस्तो उत्तराधिकारी तोक्दा नगरपालिकाको स्वीकृति लिनु पर्नेछ ।
- (ङ) कुनै सामाजिक, परोपकारी वा कल्याणकारी संस्थाले मुनाफा नलिने उद्देश्य राखी विद्यालय सञ्चालन गर्न चाहेमा नगर शिक्षा समितिको सिफारिसमा नगर शिक्षा अधिकारीबाट अनुमति वा स्वीकृति लिई सार्वजनिक शैक्षिक गुठी अन्तर्गत विद्यालय सञ्चालन गर्न सक्नेछ ।
- (च) उपदफा (द) बमोजिम सञ्चालित विद्यालयले पालन गर्नुपर्ने शर्त तथा अन्य व्यवस्था तोकिएबमोजिम हुनेछन् ।
- (छ) माथिका उपदफाहरूमा जुनसुकै कुरा लेखिएता पनि विदेशी शिक्षण संस्थासँग सम्बन्धन गर्ने गरी कसैलाई पनि विद्यालय खोल्न अनुमति वा स्वीकृति दिइने छैन । तर कानूनले तोकेको प्रक्रिया पुरा गरी माग भएमा स्वीकृत दिन बाधा पर्नेछैन ।
- (१०) संस्थागत विद्यालयको सञ्चालन तोकिए बमोजिम हुनेछ । संस्थागत विद्यालयको अनुमति, तह थप तथा कक्षा थपको अनुमतिका लागि तोकिए बमोजिमको दस्तुर तथा धरौटी लाग्ने छ ।
- (११) व्यास नगरपालिका भित्रका कुनैपनि सहकारी संस्थाले अनुमति लिई सहकारी विद्यालय सञ्चालन गर्न सक्नेछन् ।

८. विद्यालय सार्न, गाभ्न, बन्द गर्न, नाम परिवर्तन गर्न वा कक्षा वा तह घटाउन सकिने:

- (१) नगरपालिकाले तोकिएको मापदण्ड बमोजिम हाल सञ्चालन भइरहेका विद्यालयलाई एक स्थानबाट अर्को स्थानमा सार्न, दुई वा दुईभन्दा बढी विद्यालयलाई एक आपसमा गाभी एउटा विद्यालय कायम गर्न, विद्यालय बन्द गर्न वा नाम परिवर्तन गर्न सक्नेछ :
- (२) देहायको मध्ये कुनै अवस्थामा दुई वा दुईभन्दा बढी विद्यालयलाई एक आपसमा गाभी एउटा विद्यालय कायम गर्न, कक्षा वा तह घटाउन सकिनेछ:
- (क) तोकिएबमोजिमको पूर्वाधार पुरा नभएको,
- (ख) अधिकांश कक्षामा दश जना भन्दा कम विद्यार्थी संख्या भएको,
- (ग) दुई वा सोभन्दा बढी विद्यालयको परिसर एक आपसमा जोडिएको,
- (घ) दुई वा सोभन्दा बढी विद्यालय बीचको पैदल दुरी तीस मिनेटभन्दा कम रहेको,
- (ङ) दुई वा सोभन्दा बढी विद्यालयका व्यवस्थापन समितिले विद्यालय गाभ्न संयुक्त निवेदन दिएको ।

९. सामुदायिक सिकाइ केन्द्र सञ्चालन गर्न सक्ने : नगरपालिकाले समुदायमा साक्षरता, सीप विकास र निरन्तर सिकाइ समेतको काम गर्न तोकिए बमोजिम सामुदायिक सिकाइ केन्द्र सञ्चालन गर्न सक्नेछ । यस्ता केन्द्रमा सामुदायिक पुस्तकालय तथा वाचनालय सञ्चालन हुनेछ ।

१०. नगर शिक्षा समिति सम्बन्धी व्यवस्था :

- (१) नगरपालिका क्षेत्रभित्र सञ्चालन हुने विद्यालय तथा शैक्षिक निकायहरूको रेखदेख, समन्वय र व्यवस्थापन गर्ने कामको लागि देहाय बमोजिमको नगर शिक्षा समिति रहनेछ:
- (क) नगरपालिकाको प्रमुख -अध्यक्ष
- (ख) नगरपालिकाको उपप्रमुख -सदस्य
- (ग) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत -सदस्य
- (घ) नगरकार्यपालिकाका सदस्यहरूमध्येबाट महिला समेत पर्ने गरी नगरपालिकाले मनोनित गरेको दुई जना -सदस्य
- (ङ) नगरपालिका अन्तर्गतका विद्यालय व्यवस्थापन समितिका अध्यक्षहरू मध्येबाट नगर कार्यपालिकाले मनोनित गरेको एक जना -सदस्य
- (च) सामुदायिक विद्यालयको प्रधानाध्यापकहरू मध्येबाट शिक्षा समितिले मनोनित गरेको माध्यमिक विद्यालयका प्रधानाध्यापकहरू मध्येबाट एक जना -सदस्य
- (छ) संस्थागत विद्यालयहरूको प्रतिनिधिमूलक संस्थाहरूमध्येबाट शिक्षा समितिले मनोनित गरेको एक जना -सदस्य
- (ज) शिक्षा क्षेत्रमा विशिष्ट योगदान पुऱ्याएका व्यक्तिहरू मध्येबाट नगर प्रमुखले मनोनित गरेको एक जना -सदस्य
- (झ) व्यास नगर शिक्षक महासंघको प्रमुख -सदस्य
- (ञ) नगर शिक्षा अधिकारी -सदस्य सचिव

- (२) शिक्षक संघ संगठनका नगरस्तरीय संयोजकहरुलाई शिक्षा समितिको बैठकमा आमन्त्रित सदस्यको रूपमा आमन्त्रण गर्न सकिनेछ ।
- (३) शिक्षा समितिको बैठक प्रत्येक चौमासिकमा कम्तीमा एक पटक बस्नुपर्नेछ ।
- (४) शिक्षा समितिको बैठक भन्ना नगरपालिकाको प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ ।
- (५) बैठक सञ्चालनको लागि कम्तीमा ५० प्रतिशत भन्दा बढी सदस्यको उपस्थिति आवश्यक पर्नेछ भने बैठकको निर्णय बहुमतको आधारमा हुनेछ ।
- (६) मनोनित सदस्यको पदावधि दुई वर्षको हुनेछ ।
- (७) शिक्षा समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार तोकिए बमोजिम हुनेछ ।
११. वडा शिक्षा समितिको गठन, काम कर्तव्य र अधिकार:
- (१) प्रत्येक वडामा शिक्षा सम्बन्धी काम गर्नको लागि देहाय बमोजिमको वडा शिक्षा समितिको गठन गरिनेछ
- (क) सम्बन्धित वडाको वडा अध्यक्ष - संयोजक
- (ख) वडा समितिले आफू मध्ये छनौट गरी पठाएको सदस्य एक जना -सदस्य
- (ग) टोल शिक्षा समितिको संयोजक मध्येबाट वडा समितिले मनोनित गरेको एक जना -सदस्य
- (घ) विद्यालय व्यवस्थापन समितिका अध्यक्षहरुमध्येबाट वडा समितिले मनोनित गरेको एक जना -सदस्य
- (ङ) वडाभित्र सञ्चालित विद्यालयका प्रधानाध्यापक तथा शिक्षकहरु मध्येबाट वडा समितिले मनोनित गरेको एक जना -सदस्य
- (च) वडाभित्रका शिक्षाप्रेमी महिलाहरु मध्येबाट वडा समितिले मनोनित गरेको एक जना -सदस्य
- (छ) सम्बन्धित वडाको वडा सचिव -सदस्य सचिव
- (२) वडा शिक्षा समितिको बैठक तीन महिनामा कम्तीमा एक पटक बस्नेछ ।
- (३) मनोनित सदस्यको पदावधि दुई वर्षको हुनेछ ।
- (४) वडा शिक्षा समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार तोकिए बमोजिम हुनेछ ।
१२. सामुदायिक विद्यालयको विद्यालय व्यवस्थापन समिति गठन सम्बन्धी व्यवस्था :
- (१) सामुदायिक विद्यालयको सञ्चालन, रेखदेख र व्यवस्थापन गर्नको लागि प्रत्येक विद्यालयमा देहाय बमोजिमको विद्यालय व्यवस्थापन समिति रहनेछ:
- (क) सम्बन्धित विद्यालयका अभिभावकहरुले आफूहरुमध्येबाट छानी पठाएको एक जना-अध्यक्ष
- (ख) नगर कार्यपालिकाले मनोनित गरेको सम्बन्धित वडाको नगरपालिकाको प्रतिनिधि एक जना -सदस्य
- (ग) अभिभावकहरुले आफूहरुमध्येबाट छानी पठाएको कम्तीमा एकजना महिला पर्ने गरी तीन जना-सदस्य
- (घ) सम्बन्धित विद्यालयका शिक्षकहरुले आफूमध्येबाट छानी पठाएको शिक्षक प्रतिनिधि एक जना -सदस्य
- (ङ) विद्यालयलाई विशिष्ट योगदान दिन सक्ने सहयोगदाता मध्ये विद्यालय व्यवस्थापन समितिले मनोनित गरेको दुई जना -सदस्य
- (च) विद्यालयका प्रधानाध्यापक - सदस्य सचिव
- (२) नगरपालिकाका सम्बन्धित वडा अध्यक्ष विद्यालय व्यवस्थापन समितिका संरक्षक हुनेछन् । विद्यालय व्यवस्थापन समितिको बैठकमा संरक्षकलाई अनिवार्य आमन्त्रण गर्नुपर्नेछ । साथै विद्यालय व्यवस्थापन समितिले गरेका निर्णयहरु पाँच दिन भित्र वडा शिक्षा समितिमा अनिवार्य रूपमा पेश गर्नुपर्नेछ ।
- (३) शिक्षक अभिभावक संघका अध्यक्ष र विद्यालय स्तरीय बालकलबले मनोनयन गरेको एक जना छात्रा र एक जना छात्र गरी दुई जना विद्यार्थी समेत तीन जना विद्यालय व्यवस्थापन समितिको बैठकमा स्थायी आमन्त्रित सदस्य रहने छन ।
- (४) विद्यालय व्यवस्थापन समितिको पदावधि तीन वर्षको हुनेछ ।
- (५) विद्यालय व्यवस्थापन समितिको बैठक महिनामा कम्तीमा एक पटक बस्नेछ । अन्य कार्यविधि विद्यालय व्यवस्थापन समितिले आफै निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।
- (६) विद्यालय व्यवस्थापन समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार तोकिए बमोजिम हुनेछ ।
१३. विद्यालय व्यवस्थापन समिति विघटन हुन सक्ने:
- (१) तोकिए बमोजिमको जिम्मेवारी पुरा नगरेमा सो को कारण खुलाइ शिक्षा समितिको सिफारिसमा नगरकार्यपालिकाले त्यस्तो विद्यालय व्यवस्थापन समितिलाई विघटन गर्न सक्ने छ । तर त्यसरी विघटन गर्नु अघि आफ्नो सफाई पेश गर्ने मनासिब मौका दिइनेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम समिति विघटन भएमा अर्को समिति नबन्दा सम्म वडा समितिले अस्थायी रूपमा विद्यालय व्यवस्थापन समितिको काम गर्नेछ ।
१४. शिक्षक अभिभावक संघ सम्बन्धी व्यवस्था :
- (१) प्रत्येक विद्यालयका शिक्षक र अभिभावकहरु सदस्य रहेको तोकिए बमोजिमको एक शिक्षक अभिभावक संघ रहनेछ । अभिभावकहरु मध्येबाट अध्यक्ष र अभिभावक शिक्षकबाट ९ सदस्यीय शिक्षक अभिभावक संघ गठन हुनेछ ।

१५. संस्थागत विद्यालयको व्यवस्थापन समिति गठन, काम, कर्तव्य र अधिकार :

- (१) संस्थागत विद्यालयको सञ्चालन, रेखदेख र व्यवस्थापन गर्नको लागि प्रत्येक विद्यालयमा देहाय बमोजिमको विद्यालय व्यवस्थापन समिति रहनेछ :
- (क) विद्यालयको संस्थापक वा लगानीकर्ताहरू मध्येबाट विद्यालयको सिफारिसमा नगर प्रमुखले मनोनित गरेको व्यक्ति - अध्यक्ष
- (ख) अभिभावकहरू मध्येबाट एक जना महिला समेत पर्ने गरी विद्यालय व्यवस्थापन समितिले मनोनित गरेको दुई जना - सदस्य
- (ग) सम्बन्धित वडाका वडाअध्यक्षले तोकेको वडा सदस्य एक जना - सदस्य
- (घ) विद्यालय व्यवस्थापन समितिले मनोनित गरेको एक जना शिक्षक सहित दुई जना - सदस्य
- (ङ) विद्यालयको प्रधानाध्यापक -सदस्य सचिव
- (२) विद्यालय व्यवस्थापन समितिको बैठकमा सम्बन्धित वडाध्यक्ष र सुपरीवेक्षकलाई अनिवार्य रूपमा आमन्त्रण गर्नुपर्नेछ ।
- (३) दफा (१) बमोजिमको समितिको पदावधि तीन वर्षको हुनेछ । अध्यक्ष वा सदस्यले आफ्नो पद अनुसारको आचरण गरेको नदेखिएमा नगर शिक्षा समितिले निजलाई जुनसुकै बखत पदबाट हटाउन सक्नेछ । तर त्यसरी पदबाट हटाउनु वा विघटन गर्नु अघि सफाई पेश गर्ने मौकाबाट बञ्चित गरिने छैन ।
- (४) व्यवस्थापन समितिको बैठक तथा काम, कर्तव्य र अधिकार तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१६. अनुमति वा स्वीकृति रद्द गर्ने: कुनै पनि सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयले यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम विपरीत अन्य कुनै काम गरेमा नगर शिक्षा समितिको सिफारिसमा नगरकार्यपालिकाले त्यस्तो विद्यालयलाई प्रदान गरिएको अनुमति वा स्वीकृति रद्द गर्न सक्नेछ । तर त्यसरी अनुमति वा स्वीकृति रद्द गर्नु अघि सम्बन्धित विद्यालयलाई आफ्नो सफाई पेश गर्ने मौकाबाट बञ्चित गरिने छैन ।

परिच्छेद - ३

विद्यालय तहको शिक्षक तथा कर्मचारीको दरबन्दी, सेवाशर्त, वृत्तिविकास, योग्यता एवं सक्षमताको मापदण्ड

१७. नगरपालिका क्षेत्रभित्र रहेका सामुदायिक विद्यालयमा आवश्यक पर्ने शिक्षक तथा कर्मचारीहरूको दरबन्दी, सेवाशर्त, योग्यता, पदीय आचरण, सरुवा, बहुवा र सक्षमता तोकिए बमोजिम हुनेछ ।
१८. शिक्षक तथा कर्मचारीको तलब, भत्ता र अन्य सुविधा संघीय कानून अनुसार हुनेछ ।
१९. शिक्षक तथा कर्मचारीको निवृत्तिभरण, उपदान, उपचार खर्च र अन्य व्यवस्था संघीय कानून अनुसार हुनेछ ।
२०. शिक्षक तथा कर्मचारीको अवकास सम्बन्धी व्यवस्था संघीय कानून अनुसार हुनेछ ।
२१. शिक्षक तथा कर्मचारीको सजाय सम्बन्धी व्यवस्था संघीय कानून वा यस ऐन र यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमावलीले तोकेबमोजिम हुनेछ ।
२२. शिक्षकले पाउने विदा तोकिए बमोजिम हुनेछ ।
२३. प्रधानाध्यापक सम्बन्धी व्यवस्था:
  - (१) विद्यालयको प्राज्ञिक तथा प्रशासकीय प्रमुखको रूपमा काम गर्न प्रत्येक विद्यालयमा एक प्रधानाध्यापक रहनेछ ।
  - (२) प्रधानाध्यापकको नियुक्ति, सेवाको सर्त र सुविधा सम्बन्धी व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।
२४. दरबन्दी मिलान तथा विद्यालय समायोजन सम्बन्धी व्यवस्था:
  - (१) दरबन्दी मिलान तथा विद्यालय समायोजन सम्बन्धी कार्य तोकिए बमोजिम हुनेछ ।
२५. शिक्षकलाई अन्य काममा लगाउन नहुने:
  - (१) सामुदायिक विद्यालयको शिक्षकलाई शिक्षा प्रदान गर्ने वा विद्यालय प्रशासन सम्बन्धी काममा बाहेक अन्य काममा लगाउन पाइने छैन ।
  - (२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि विद्यालयको पठन पाठनमा बाधा नपर्ने गरी राष्ट्रिय जनगणना, निर्वाचन सम्बन्धी काम, विपद् व्यवस्थापन वा नेपाल सरकार र नगरपालिकाले तोकेको अन्य कुनै काममा खटाउन बाधा पर्नेछैन ।

परिच्छेद-४

सामुदायिक विद्यालयको भौतिक पूर्वाधार निर्माण, मर्मत सम्भार, संचालन र व्यवस्थापन

२६. विद्यालयको भौतिक तथा शैक्षिक पूर्वाधारको मापदण्ड निर्धारण:
  - (१) विद्यालयमा विद्यार्थी संख्या अनुसार कक्षाकोठा, खेल मैदान कम्पाउण्ड, घेरावार, बालमैत्री वातावरण, करेसावारी, फूलबारी, स्वच्छ पिउने पानी, छात्र छात्राका लागि अलग अलग शौचालय, सिकाइ मैत्री वातावरण हुनु पर्नेछ ।
  - (२) विद्यालयमा प्राथमिक उपचार, नियमित स्वास्थ्य परीक्षण, छात्राहरूलाई सेनिटरी प्याड जस्ता न्यूनतम सुविधा उपलब्ध हुनु पर्नेछ ।

- ३) विद्यालयको भौतिक तथा शैक्षिक पूर्वाधार लगायत अन्य मापदण्ड तोकिए बमोजिम हुनेछ ।
२७. विद्यालयको सम्पत्ति :
- (१) सामुदायिक विद्यालयको हकभोगमा रहेको सम्पत्ति सार्वजनिक सम्पत्ति मानिनेछ । यस ऐन बमोजिम अनुमति वा स्वीकृति रद्द गरिएको वा गाभिएको सामुदायिक विद्यालयको सम्पत्ति नगरपालिकाले अन्य विद्यालयको काममा प्रयोगमा नआउने भएमा नगरपालिकाले सार्वजनिक प्रयोग गर्न दिन वा प्रचलित कानून बमोजिम बेचबिखन गर्न सक्नेछ । बेचबिखनबाट प्राप्त रकम प्राप्त रकम नगर शिक्षा कोषमा जम्मा गरिनेछ ।
  - (२) शैक्षिक गुठी अन्तर्गत सञ्चालित संस्थागत विद्यालयको सम्पत्ति सोही विद्यालयको नाममा रहने छ । कुनै विद्यालय सार्वजनिक शैक्षिक गुठीको रूपमा सञ्चालन गरिएकोमा त्यस्तो विद्यालयको सम्पत्ति सार्वजनिक सम्पत्ति मानिनेछ ।
  - (३) कम्पनी अन्तर्गत सञ्चालित संस्थागत विद्यालयको सम्पत्ति सोही कम्पनीको नाममा रहनेछ ।
  - (४) संस्थागत विद्यालयले कुनै व्यक्ति वा संघ संस्थासँग दान दातव्यको रूपमा कुनै किसिमको चल, अचल सम्पत्ति प्राप्त गर्नु अघि नगर शिक्षा समितिको अनुमति लिनु पर्नेछ । तर विदेशी व्यक्ति वा संघ संस्थाबाट यसरी चल, अचल सम्पत्ति प्राप्त गर्नु अघि नेपाल सरकारको पूर्व स्वीकृति लिनु पर्नेछ ।
२८. सामुदायिक विद्यालयको जग्गाको स्वामित्व, सम्पत्तिको अभिलेख, संरक्षण र व्यवस्थापन:
- (१) सामुदायिक विद्यालयको जग्गाको स्वामित्व सो विद्यालयकै नाममा रहने छ ।
  - (२) विद्यालयको सम्पत्तिको अभिलेख दुरुस्त राख्ने, संरक्षण र व्यवस्थापन गर्ने दायित्व विद्यालयको व्यवस्थापन समितिको हुनेछ ।
  - (३) सामुदायिक विद्यालयको जग्गाको संरक्षण र व्यवस्थापन गर्ने कर्तव्य नगरपालिकाको हुनेछ ।

परिच्छेद -५

पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक, परीक्षा तथा मूल्याङ्कन र अतिरिक्त क्रियाकलाप

२९. विद्यालयको पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक :
- (१) विद्यालयले नेपाल सरकार र नगरपालिकाबाट स्वीकृत पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तक लागु गर्नुपर्नेछ ।
  - (२) नगरपालिका भित्रका विद्यालयहरूमा थप पाठ्यपुस्तक लागु गर्दा अनिवार्य रूपमा नगर शिक्षा समितिको अनुमति लिनुपर्नेछ ।
  - (३) प्रत्येक विद्यालयले तोकिएबमोजिमको स्थानीय पाठ्यक्रम र पाठ्यपुस्तक लागू गर्नु पर्नेछ ।
३०. अतिरिक्त शैक्षिक क्रियाकलापको सञ्चालन :
- (१) विद्यालयले प्रत्येक शुक्रवार पाठ्यक्रममा आधारित अतिरिक्त शैक्षिक क्रियाकलाप सञ्चालन गर्नुपर्नेछ ।
  - (२) प्रत्येक विद्यालयले बालक्लव, स्काउट,जुनियर/युवा रेडक्रस सर्कल गठन गर्नुपर्नेछ ।
  - (३) परियोजना कार्य, अध्ययन भ्रमण, पोषण शिक्षा, खेलकुद प्रतियोगिता, वृतृत्वकला, हाजिरीजवाफ जस्ता शैक्षिक क्रियाकलाप सञ्चालन गरी विद्यार्थीको प्रतिभा प्रस्फुटन गर्न प्रेरित गर्नुपर्नेछ ।
  - (४) नगरपालिकाले शिक्षक र विद्यार्थीको शैक्षिक तथा शारिरीक सक्षमता वृद्धिका लागि विभिन्न किसिमका शैक्षिक क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्न सक्नेछ ।
३१. परीक्षा सञ्चालन तथा गुणस्तर मापन :
- (१) आधारभूत तहको कक्षा आठको अन्तिम परीक्षा नगरपालिका स्तरीय हुनेछ । परीक्षा सञ्चालनको लागि देहाय बमोजिमको एक परीक्षा समिति रहनेछ ।
(क) नगर शिक्षा अधिकारी	-संयोजक
(ख) सामुदायिक विद्यालयका प्रधानाध्यापक/शिक्षकहरू मध्येबाट शिक्षा समितिले तोकेको दुईजना	-सदस्य
(ग) संस्थागत विद्यालयका प्रधानाध्यापक/शिक्षकहरू मध्येबाट परीक्षा समितिले तोकेको दुईजना	-सदस्य
(घ) नगर शिक्षा अधिकारीले तोकेको श्रोतव्यक्ति/परीक्षा सम्बन्धी विज्ञ एक जना	-सदस्य
(ङ) विद्यालय निरीक्षक	-सदस्य सचिव
- (२) उपदफा (१)बमोजिम गठित समितिको तोकिएका सदस्यको पदावधि दुई वर्षको हुनेछ ।
  - (३) उपदफा (१) बमोजिम गठित समितिले अन्य कक्षाको परीक्षा सञ्चालन, व्यवस्थापन र सुधारमा समेत आवश्यक सहयोग गर्नेछ । तर कक्षा १० र १२ को वार्षिक परीक्षा राष्ट्रिय परीक्षा बोर्डले तोकेबमोजिम हुनेछ ।
  - (४) उपदफा (१) बमोजिम गठन भएको परीक्षा समितिको बैठक, काम, कर्तव्य र अन्य कार्यविधि तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद ६

नगर शिक्षा कोष, विद्यालयको बजेट, आय व्ययको लेखा तथा अन्य व्यवस्था

३२. नगर शिक्षा कोष:

- (१) नगर भित्रका सामुदायिक विद्यालयको शैक्षिक गुणस्तर अभिवृद्धि गर्नको लागि नगरस्तरमा एक नगर शिक्षा कोष रहनेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिमको कोषमा देहाय बमोजिमका रकम रहनेछ :
- (क) नेपाल सरकारबाट प्राप्त अनुदान रकम,
- (ख) प्रदेश सरकारबाट प्राप्त अनुदान रकम,
- (ग) नगरपालिकाबाट प्राप्त अनुदान रकम,
- (घ) सरकारी तथा गैरसरकारी संघ संस्थाबाट प्राप्त रकम,
- (ङ) अन्य स्रोतबाट प्राप्त रकम ।
३३. नगर शिक्षा कोषको सञ्चालन कार्यविधि तोकिए बमोजिम हुनेछ ।
३४. विद्यालय कोष:
- (१) प्रत्येक विद्यालयमा एउटा विद्यालय कोष हुनेछ । कोषको रकम विद्यालय व्यवस्थापन समितिको निर्णय बमोजिम खर्च गर्नुपर्नेछ । उक्त कोषमा देहायका स्रोतबाट प्राप्त रकम जम्मा हुनेछ ।
- (क) नेपाल सरकार, प्रादेशिक सरकार र नगरपालिकाबाट प्राप्त अनुदान,
- (ख) नगरपालिकाका शिक्षा कोषबाट प्राप्त अनुदान,
- (ग) शुल्क तथा सहयोगबाट प्राप्त रकम,
- (घ) सहयोग वा दान दातव्यबाट प्राप्त रकम,
- (ङ) अन्य स्रोतबाट प्राप्त रकम ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिमको कोषको सञ्चालन र सामाजिक परीक्षण तथा लेखापरीक्षण तोकिए बमोजिम हुनेछ ।
३५. बजेट तयार गर्ने:
- (१) सामुदायिक विद्यालयका प्रधानाध्यापकले आगामी आर्थिक वर्षको अनुमानित आयव्ययको बजेट प्रत्येक वर्षको माघ मसान्त भित्र तयार गरी व्यवस्थापन समितिबाट स्वीकृत गराई त्यसको एक प्रति शिक्षा शाखामा पेश गर्नुपर्नेछ ।
३६. विद्यालयको आय व्ययको लेखा:
विद्यालयको आयव्ययको लेखा तोकिए बमोजिमको ढाँचामा राख्नुपर्नेछ ।
३७. सामाजिक परीक्षण तथा लेखा परीक्षण गराउने:
- (१) सामुदायिक विद्यालयले आफ्नो वार्षिक कार्यक्रम र कार्यप्रगतिको वार्षिक रूपमा तोकिएको मितिमा सामाजिक परीक्षण गर्नुपर्नेछ साथै नगर कार्यपालिकाबाट खटिएको लेखापरीक्षकबाट लेखापरीक्षण गराउनु पर्नेछ ।
- (२) सामाजिक परीक्षण र लेखापरीक्षण सम्बन्धि अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।
३८. बरबुभारथ गर्ने:
- (१) विद्यालयको नगदी, जिन्सी मालसामानको लगत, सेस्ता राख्ने जिम्मा लिएको शिक्षक वा कर्मचारी सरुवा भई वा अन्य कारणबाट विद्यालय छोडी जाने भएमा आफ्नो जिम्मामा रहेको नगदी तथा जिन्सी मालसामानको बरबुभारथ सामान्यतया एक्काइस दिनभित्र गर्नु पर्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम बरबुभारथ नगर्ने शिक्षक तथा कर्मचारीलाई रमानापत्र दिइने छैन । साथै निजले कुनै रकम वा मालसामान हिनामिना गरेको रहेछ भने सो वापतको रकम निजले पाउने जुनसुकै रकमबाट असुल उपर वा सोधभर्ना गरिनेछ ।
३९. छात्रवृत्तिको व्यवस्था गर्न सक्ने:
- (१) नगरपालिकाले विद्यालयमा भर्ना हुने विद्यार्थीलाई नेपाल सरकारले उपलब्ध गराएको छात्रवृत्तिको अतिरिक्त अन्य छात्रवृत्ति प्रदान गर्न सक्नेछ ।
- (२) छात्रवृत्ति सम्बन्धि अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।
४०. शुल्क सम्बन्धी व्यवस्था:
- (१) नेपाल सरकारले निःशुल्क शिक्षा घोषणा गरेको तहसम्म सामुदायिक विद्यालयले विद्यार्थीको नाममा कुनै किसिमको शुल्क लिन पाउने छैन । तर संस्थागत विद्यालयले नगर शिक्षा समितिले तोकेबमोजिमको शुल्क लिन बाधा पर्ने छैन ।
- (२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि अभिभावकले आफ्नो इच्छाले दिएको कुनै दान, उपहार, चन्दा वा सहयोग लिन बाधा पर्ने छैन ।
- (३) संस्थागत विद्यालयले विद्यार्थीलाई कुनै कक्षामा भर्ना गर्दा एकपटक भर्ना शुल्क लिइ सकेपछि पुनः सोही विद्यालयको अर्को कक्षामा भर्ना गर्नको लागि कुनै किसिमको शुल्क लिन पाउने छैन ।
- (४) विद्यालयले विद्यालयको भौतिक संरचना निर्माण गर्नको लागि विद्यार्थीसँग कुनै किसिमको शुल्क लिन पाउने छैन ।

(५) यस ऐन विपरीत शुल्क लिने विद्यालयलाई प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले पचास हजार रूपैयाँसम्म जरिवाना गर्न सक्नेछ ।

४९. विद्यालयलाई प्रदान गरिने छुट र सुविधा:

- (१) प्रचलित कानूनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि सामुदायिक विद्यालय र शैक्षिक गुठीको रूपमा सञ्चालित संस्थागत विद्यालयको नाममा जुनसुकै लिखत पारित गर्दा रजिष्ट्रेशन दस्तुर लाग्ने छैन ।
- (२) उपदफा (१) मा लेखिएदेखि बाहेक अन्य विद्यालयको नाममा कुनै लिखत पारित गर्दा नेपाल सरकार वा नगरपालिकाले तोकिएको आधारमा रजिष्ट्रेशन दस्तुर छुट दिन सकिनेछ ।
- (३) सामुदायिक विद्यालय र शैक्षिक गुठीकोरूपमा सञ्चालित संस्थागत विद्यालयलाई दिइने अन्य छुट र सुविधा तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद ७

प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा

४२. नगरपालिका क्षेत्रभित्र सञ्चालित सामुदायिक विद्यालयमा प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षाका निर्धारित विषय अध्यापन गराउन सकिने छ । यस्ता विद्यालयको सञ्चालनका लागि नगरपालिकाले सम्भाव्यता अध्ययन, स्रोत पहिचान र परिचालन तथा थप सुविधा प्रदान गर्न सक्नेछ ।
४३. खुल्ला तथा विशेष शिक्षा: नगरपालिकाभित्र आवश्यकता अनुसार खुल्ला तथा विशेष शिक्षा सम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सकिने छ ।

परिच्छेद ८

विविध

४४. विद्यालयको विधान:

- (१) यो ऐन र प्रचलित कानूनको अधीनमा रही प्रत्येक विद्यालयले विद्यालयको लक्ष्य, मूल्य मान्यता, सञ्चालन प्रक्रिया लगायतका अन्य सान्दर्भिक विषयवस्तु समावेश गरी विधान बनाई अभिभावक सम्मेलनबाट पारित गराई लागू गर्नु पर्नेछ । उक्त विधान विद्यालयको सार्वजनिक दस्तावेज हुनेछ ।
- (२) अभिभावकहरुको कम्तिमा दुई तिहाइको उपस्थितिमा भएको सम्मेलनको बहुमतले विधानमा आवश्यकता अनुसार संसोधन गर्न सक्नेछ ।
- (३) उपदफा (१) र (२) बमोजिम तयार भएको विधानको एकप्रति विधान पारित भएको मितिले सात दिनभित्र शिक्षा शाखामा पेश गर्नु पर्नेछ ।

४५. नगरपालिकाले निर्देशन दिन सक्ने:

- (१) नगर शिक्षा समितिले आवश्यकता अनुसार विद्यालय व्यवस्थापन समितिलाई निर्देशन दिन सक्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम दिइएको निर्देशनको पालना गर्नु विद्यालय व्यवस्थापन समितिको कर्तव्य हुनेछ ।

४६. विद्यालयलाई शान्ति क्षेत्रको रूपमा कायम गर्नुपर्ने:

- (१) स्वतन्त्र र भयरहित रूपमा अध्ययन, अध्यापन गर्ने वातावरण सृजना गर्न विद्यालयभित्र कुनै पनि किसिमको अवाञ्छित कृयाकलाप हुन नदिने गरी विद्यालयलाई शान्ति क्षेत्रको रूपमा कायम गर्नु पर्नेछ ।
- (२) विद्यालयमा अध्ययनरत बालबालिकालाई शारीरिक वा मानसिक यातना दिन वा दुर्व्यवहार गर्न पाइने छैन ।

४७. विदेशी शैक्षिक कार्यक्रम, शैक्षिक परामर्श सेवा वा शिक्षण कोर्स सञ्चालन:

- (१) यस ऐन बमोजिम अनुमति नलिई शैक्षिक परामर्श सेवा, कोचिङ वा ट्युसन सेन्टर, छात्रावास, ब्रिज कोर्स, भाषा शिक्षण कक्षा तथा पूर्व तयारी कक्षा वा विदेशी मुलुकका लागि सञ्चालित कुनै पनि शैक्षिक कार्यक्रम सञ्चालन गर्न पाइने छैन ।
- (२) उपदफा (१) मा उल्लेख भए विपरीत कसैले त्यस्ता कार्यक्रम सञ्चालन गरेको पाइएमा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले एक पटकमा पचास हजार रूपैयाँसम्म जरिवाना गर्न सक्नेछ ।
- (३) उपदफा (१) बमोजिमका शैक्षिक कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्न अनुमति लिने सम्बन्धी व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

४८. दण्ड सजाय:

- (१) कसैले विद्यालयको सम्पत्ति हिनामिना वा नोक्सान गरेमा त्यस्तो व्यक्तिलाई प्रचलित कानून बमोजिम सजाय हुनेछ ।
- (२) दण्ड सजाय सम्बन्धि अन्य व्यवस्था कानून बमोजिम हुनेछ ।

४९. पुनरावेदन: तोकिएको अधिकारीले गरेको सजायको आदेश उपर तनहुँ जिल्ला अदालतमा पुनरावेदन लाग्नेछ ।

५०. नियम बनाउने अधिकार :

- (१) यस ऐनको कार्यान्वयन गर्न नगरपालिकाले आवश्यक नियम बनाउन सक्नेछ ।
- (२) यस ऐनको कार्यान्वयनको लागि नगर शिक्षा समितिले देहायका विषयमा निर्देशिका बनाई लागू गर्न सक्नेछ ।

- क. प्रारम्भिक बाल विकास तथा शिक्षा, आधारभूत शिक्षा, अभिभावक शिक्षा, अनौपचारिक शिक्षा, खुला तथा बैकल्पिक निरन्तर सिकाइ, सामुदायिक सिकाइ र विशेष शिक्षा सम्बन्धि निति, कानून मापदण्ड, योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन, मूल्याङ्कन र नियमन,
- ख. सामुदायिक, संस्थागत, गुठी र सहकारी विद्यालय स्थापना, अनुमति, सञ्चालन, व्यवस्थापन तथा नियमन,
- ग. प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिमको योजना तर्जुमा संचालन, अनुमति, अनुगमन, मूल्याङ्कन र नियमन,
- घ. मातृभाषामा शिक्षा दिने विद्यालयको अनुमति, अनुगमन तथा नियमन,
- ङ. गाभिएका वा बन्द गरिएका विद्यालयहरूको सम्पत्ति व्यवस्थापन,
- च. नगर शिक्षा समिति गठन तथा व्यवस्थापन,
- छ. विद्यालय व्यवस्थापन समिति गठन तथा व्यवस्थापन,
- ज. विद्यालयको नामाकरण,
- झ. सामुदायिक विद्यालयको जग्गाको स्वामित्व, सम्पत्तिको अभिलेख, संरक्षण र व्यवस्थापन,
- ञ. विद्यालयको गुणस्तर अभिवृद्धि तथा पाठ्यसामाग्रीको वितरण,
- ट. सामुदायिक विद्यालयको शिक्षा तथा कर्मचारीको दरबन्दी मिलान,
- ठ. विद्यालयको नक्साङ्कन, अनुमति, स्वीकृति, समायोजन तथा नियमन,
- ड. सामुदायिक विद्यालयको भौतिक पूर्वधार निर्माण, मर्मत सम्भार, सञ्चालन र व्यवस्थापन,
- ढ. आधारभूत तहको परीक्षा सञ्चालन, अनुगमन तथा व्यवस्थापन,
- ण. विद्यार्थी सिकाई उपलब्धिको परीक्षण र व्यवस्थापन,
- त. निःशुल्क शिक्षा, विद्यार्थी प्रोत्साहन तथा छात्रवृत्तिको व्यवस्थापन,
- थ. ट्युसन, कोचिङ जस्ता विद्यालय बाहिर हुने अध्ययापन सेवाको अनुमति तथा नियमन,
- द. स्थानीय स्तरको शैक्षिक ज्ञान, सीप र प्रविधिको संरक्षण, प्रवर्द्धन र स्तरीकरण,
- ध. स्थानीय पुस्तकालय र वाचनालयको सञ्चालन तथा व्यवस्थापन,
- न. माध्यमिक तह सम्मको शैक्षिक कार्यक्रमको समन्वय र नियमन,
- प. सामुदायिक विद्यालयलाई दिने अनुदान तथा सो को बजेट व्यवस्थापन, विद्यालयको आय व्ययको लेखा अनुशासन कायम, अनुगमन र नियमन,
- फ. शिक्षण सिकाइ, शिक्षक र कर्मचारीको तालिम तथा क्षमता विकास,
- ब. अतिरिक्त शैक्षिक क्रियाकलापको सञ्चालन ।
५१. बाधा अड्काउ फुकाउने अधिकार: यस ऐनको कार्यान्वयन गर्दा कुनै बाधा अड्काउ परेमा नगरकार्यपालिकाले राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी आदेश निकाल्न सक्नेछ र त्यस्तो आदेश यसै ऐनमा परे सरह मानिनेछ ।
५२. बचाउ र लागू नहुने:
- (१) यस ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेका नियममा लेखिए जति कुरामा सोही बमोजिम र नलेखिएको कुरामा प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ । यस ऐन जारी हुनु पूर्व कार्यान्वयनमा रहेको व्यास नगरपालिका शिक्षा नियमावली २०७४ का नियम तथा उपनियमहरू यस ऐनसँग बाभिएको हदसम्म स्वतः निष्क्रिय हुनेछन् ।
- (२) यस ऐनमा लेखिएको कुनै कुराले पनि विद्यालयको सम्पत्ति हिनामिना गरेको कसूरमा भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ अन्तर्गत कारवाही चलाउन बाधा पर्ने छैन ।
- (३) नेपालको संविधान २०७२, संघीय शिक्षा ऐन तथा प्रादेशिक शिक्षा ऐनसँग बाभिएको यस ऐनका दफा तथा उप दफाहरू बाभिएको हदसम्म स्वतः निष्क्रिय हुनेछन् ।

आज्ञाले
दिनेश राज पन्त
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत